

The article deals with issues of social and legal protection of children at «risk» in the USA. The definition of the concept of children «at risk» has been provided. It has been emphasized that the American system of social care for children is complex and flexible. There are public and private services. In general this system can be considered as decentralized, functional, providing various welfare programmes. Today for children with behavioural or emotional problems in the United States there are several types of institutions: medical centers; family foster homes; crisis and children's mental health centers; dispensaries; special school for children and adolescents; drug treatment programmes, alcoholism treatment programmes and so on. Group care is provided by; social welfare organization for children; institutions for physically disabled children; children prisons; psychiatric hospitals etc. It has been determined that the current system of child protection services includes four aspects: reporting, investigation, intervention, completion of the case. At the same time special programmes are offered for the rehabilitation of families with children at «risk» and training of specialists of different profiles.

Key words: social and legal status of children at «risk», the USA, social services.

УДК 371.13:504 (008)

ОСОБЛИВОСТІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ

Шумська Ольга Анатоліївна

м.Львів

Стаття присвячена аналізу актуального стану системи іншомовної підготовки фахівців природничого циклу в сучасних вищих навчальних закладах України. Розглядаються мета, зміст та організаційні особливості іншомовної підготовки, її методологічні та методичні основи та перспективи планомірної модернізації процесу іншомовної підготовки спеціалістів природничих спеціальностей. Передбачається комплексна реалізація практичної, розвивальної, загальноосвітньої та виховної мети

Ключові слова: фахівець природничого циклу, іншомовна підготовка, іншомовна професійна компетентність, іншомовна комунікативна компетентність.

Постановка проблеми. Іншомовна підготовка є одним із засобів формування соціокультурного потенціалу суспільства, який в умовах активного розвитку міжнародних зв'язків стає головним чинником розвитку держави, зокрема економічного. Одним із пріоритетних завдань формування зони європейської вищої освіти є створення спільного мовного простору та посилення уваги до іншомовної складової змісту вищої освіти. Зусилля сучасних офіційних та громадських міждержавних і національних організацій, об'єднань, структур європейських країн зосереджуються на вирішенні проблем, пов'язаних з навчанням іноземних мов на всіх рівнях освіти, формуванні міжкультурного підходу до навчання, створенні умов для впровадження концепції багатомовності.

Прагнення України стати повноправним членом європейської спільноти спонукає фахівців до вивчення зарубіжного освітнього досвіду, в якому, внаслідок розширення сфери міжнаціонального співробітництва в Європі та світі, серйозної теоретичної та практичної розробки набула проблема навчання сучасних іноземних мов [5]. Комунікація іноземними мовами розглядається членами Європейської комісії, Ради Європи та Європейського парламенту як одна з восьми ключових компетенцій, яку необхідно формувати у сучасного фахівця в процесі навчання [11]. Сучасні науковці визначають вивчення іноземних мов як один з критеріїв якості вищої освіти [4].

За даними багатьох досліджень, зокрема, досліджень Н.О.Микитенко [11] більшість випускників вищих неможливих освітніх закладів України, демонструють низький рівень розвитку таких складових іншомовної професійної компетентності, як прагматична, стратегічна, лінгвістична, соціокультурна та міжкультурна компетенції [11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Великий внесок у становлення системи сучасної іншомовної підготовки роблять вітчизняні вчені. Питання професійно орієнтованої і профільної спрямованості іншомовної підготовки у вищій школі, розвитку та формування іншомовної комунікативної компетентності розглядалися в працях А.Андрієнко [1], Н.Копилової [5], Ю.Солоднікової [15], іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців – в роботах Е.Бібікової [2], Н.Микитенко [11], І.Секрет [14], їхньої інтеграції – в роботах В.Тенішевої [16]. Дидактична модель та технології формування такої інтегративної компетентності представлено в роботах Л.Вікторової [3], Р.Мартинової [9], Н.Микитенко [11].

Метою статті є загальна характеристика іншомовної підготовки фахівців природничого профілю, аналіз її актуального стану, мети, змісту, організаційних особливостей та перспектив її розвитку й модернізації.

Виклад основного матеріалу. Іншомовна підготовка в дослідженні В.А.Гаманюк розглядається як соціально-педагогічне явище, спрямоване на вивчення, збереження та відтворення національних здобутків у навчання і вихованні особистості, а також на забезпечення відкритості системи освіти, її інтеграції в світовий освітній простір. Термін «іншомовна освіта» має практичне спрямування і охоплює розвиток усного та писемного мовлення, формування комунікативної компетенції, що найбільш точно відображає мету та сутність сучасного навчання іноземних мов. Таке розуміння поняття «іншомовна освіта» узгоджується з положеннями проекту Концепції мовної освіти в Україні, де оволодіння іноземними мовами визнається одним із визначальних засобів формування людської особистості, основним стрижнем якого є всебічний розвиток усного та писемного мовлення й опанування мовами як засобом спілкування та пізнання [4]. Освітня мета іншомовної підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах – поетапне систематичне формування складових іншомовної професійної компетентності. Спрямованого на розвиток здатності до ефективної дії у процесі реалізації іншомовного фахово орієнтованого спілкування. Ця мета передбачає застосування підходів, активних та інтерактивних методів, стратегій, новітніх методик навчання іноземних мов, спеціальну організацію комунікації у вигляді моделей професійного спілкування, підтримку й розвиток навчальної мотивації та активної взаємодії учасників навчального процесу, організацію навчальної, виробничої практики студентів природничих спеціальностей, спеціальну організацію про-

дуктивної самостійної роботи студентів та дистанційного навчання [11].

Завжди актуальними залишаються питання психологічних особливостей розвитку іншомовних здібностей, іншомовної професійно-комунікативної компетентності, тобто здатності вільно спілкуватися іноземною мовою під час виконання професійних завдань та в умовах підвищених психологічних навантажень, пов'язаних безпосередньо із змістом професійної діяльності, операційним напруженням у процесі використання іноземної мови та взаємодії з членами інших етнічно-культурних груп [3]. А. Андрієнко наголошує на значущості іншомовних умінь студента, який володіє високим рівнем професійної компетентності, залучається до професійно спрямованих ситуацій спілкування з фахівцями інших країн та є готовим до здійснення міжкультурної професійної взаємодії у полікультурному просторі в умовах міжнародної мобільності та інтеграції [1].

До напрямів підготовки фахівців природничого профілю, згідно з переліком спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у ВНЗ за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, належать: фізика та прикладна фізика, хімія, біологія, географія, гідрометеорологія, геологія, екологія, геодезія, картографія та землевпорядкування. Метою навчання іноземної мови є оволодіння мовленнєвою діяльністю, що забезпечує тому, хто вчиться, максимальне поповнення професійних знань, до якого найчастіше звертається фахівець у реальній професійній діяльності [6]. Як зазначено в рекомендаціях Комітету Ради Європи з питань освіти, випускник ВНЗ має володіти вміннями швидко й вільно висловлюватися без помітних ускладнень, пов'язаних із пошуком засобів вираження у процесі досягнення ними соціальних, академічних і професійних цілей [6].

Навчання студентів природничого профілю іноземної мови у ВНЗ передбачає комплексну реалізацію практичної, розвивальної, загальноосвітньої та виховної мети. Практична мета навчання полягає в оволодінні студентами іноземною мовою як засобом комунікації в усній і письмовій формах у соціально-побутовій, соціально-культурній та професійній сферах; здобутті знань про будову іноземної мови, її систему, особливості функціонування певних мовних моделей та структури; виявленні подібностей і розбіжностей із рідною мовою. Розвивальна мета передбачає подальший розвиток іноземної комунікативної компетенції студента; формування у нього нових умінь та навичок іноземного спілкування, його слухової, зорової, оперативної і тривалої пам'яті, уваги, логічного мислення, вольових якостей, пов'язаних із досягненням успіху в навчальній діяльності. Загальноосвітня мета передбачає збагачення духовного світу студента, розширення його кругозору, здобуття знань про культуру й традиції країни, мова якої вивчається. Виховна мета передбачає виховання у студентів культури спілкування [6; 10].

Новий етап вивчення іноземних мов у вищій школі України почався з 90-х років минулого століття. У навчальних планах більшості природничих факультетів українських ВНЗ для III-IV семестрів навчання з'явилась навчальна дисципліна «Іноземна мова професійного спрямування». В сучасних умовах іноземна професійна підготовка майбутніх фахівців природничих спеціальностей здійснюється за ступеневу систему освіти. Термін вивчення навчальних дисциплін «Іноземна мова» та «Іноземна мова професійного спрямування» на кожному з рівнів системи визначається кількістю кредитів – академічних залікових одиниць. Навчальними планами більшості національних класичних університетів України відведено для вивчення студентами природничих спеціальностей рівня «бакалавр» навчальних дисциплін «Іноземна мова» чи «Іноземна мова професійного спрямування» 5 кредитів. Навчальні плани лише окремих ВНЗ відводять 1-2 кредити для вивчення студентами природничих спеціальностей магістратури іноземної мови

професійного спрямування. Під час вступу в аспірантуру (докторантуру) необхідно скласти кандидатський іспит з іноземної мови професійного спрямування. Аспіранти (докторанти) природничих спеціальностей вивчають іноземну мову професійного спрямування впродовж першого року навчання в аспірантурі (докторантурі), що має 3 кредити. До головних форм організації навчання іноземної мови майбутніх фахівців природничих спеціальностей у ВНЗ відносять аудиторні практичні заняття, індивідуальні консультації й самостійну роботу студентів [10].

Згідно з галузевими стандартами вищої освіти з природничих спеціальностей випускник бакалаврату повинен вміти: читати та осмислювати зміст професійно-орієнтованої, загальнонаукової іншомовної літератури, використовувати її у соціальній та професійній сферах; у виробничих умовах, на підставі лексико-граматичного мінімуму, користуючись професійно-орієнтованими іншомовними (друкованими та електронними) джерелами, за допомогою відповідних методів здійснювати ознайомче, поглиблене та пошукове читання; проводити аналітичне опрацювання іншомовних джерел з метою отримання інформації, що необхідна для вирішення певних завдань професійно-виробничої діяльності; працювати з контрактами, релізами про партнерство, результатами патентного пошуку, рекламою з метою врегулювання виробничих питань; використовувати інформаційні технології для обробки іншомовних професійно орієнтованих джерел; під час виконання професійних обов'язків, використовуючи комп'ютерні системи автоматизованого перекладу та електронні словники, робити переклад іноземної інформації; застосовувати елементи соціокультурної компетенції; у виробничих ситуаціях під час усного та письмового спілкування за допомогою відповідних методів застосовувати соціолінгвістичні компетенції для досягнення взаємного розуміння [10].

Іноземна професійна підготовка майбутніх фахівців природничого профілю повинна ґрунтуватися на компетентному, особистісно-орієнтованому, індивідуальному, діяльнісному, гуманістичному, екологічному, гносеологічному, контекстному, конструктивістському підходах, теорії пізнання й теорії «соціальної концепції освіти» відповідно до вимог сучасного суспільства [6].

Дослідники проблеми формування іноземної комунікативної компетентності спочатку до переліку її ключових елементів відносили мовну (у деяких авторів – лінгвістична або граматична) і мовленнєву компетенції (у деяких науковців – прагматична або стратегічна). Соціокультурну та соціолінгвістичну компетенції виокремлюють усі науковці. Згодом методи ввели до складу комунікативної компетентності дискурсивну, тематичну, компенсаторну, соціальну та навчальну компетенції [17]. Комунікативна мовленнєва компетенція охоплює здатність індивіда до мовленнєвої діяльності і досягнення визначеної мети спілкування. Комунікативна мовленнєва компетенція має у своєму складі лінгвістичний, соціолінгвістичний і прагматичний компоненти [5]. Лінгвістична (мовна) компетенція являє собою конгломерат знань мовних одиниць та відповідних правил їхнього функціонування, що охоплює лексичні, граматичні, фонетичні та прагматичні компоненти, мовні навички та мовленнєві вміння (функціональний аспект). В методиці викладання іноземної мови розрізняють лексичні, граматичні та фонетичні вміння й навички говоріння, читання, аудіювання, письма та перекладу. Функціональний аспект соціолінгвістичної компетенції передбачає вміння визначати характер соціальних стосунків; користуватись правилами ввічливості, ідіоматичними виразами; враховувати особливості національних традицій і культури відповідно до конкретної ситуації; володіти діалектами та акцентами. Прагматична компетенція пов'язана із вмінням формувати монолог, підтримувати діалог, брати участь в обговоренні, вміти висловити думку у письмовій формі, виконувати програмування та трансформації мовлення [5].

Ідея концепції іншомовної підготовки спеціалістів природничого профілю, запропонована Н.О.Микитенко, полягає в тому, що загальний рівень такої підготовки визначається, насамперед, рівнем сформованості їхньої іншомовної професійної компетентності [11]. І.В.Секрет визначає іншомовну професійну компетентність як інтегративне особистісно-професійне утворення, яке реалізується у психологічній та технічно-операційній готовності особистості до виконання успішної, продуктивної та ефективної професійної діяльності з використанням засобів іноземної мови або в умовах іншомовного культурного середовища забезпечує змогу ефективного взаємодії з цим середовищем [14]. Ю.Солоднікова виокремлює у структурі професійної підготовки майбутнього фахівця дві окремі складові – іншомовну комунікативну компетентність та загальну професійну компетентність [15]. Н.Копилова розглядає іншомовну комунікативну компетентність особистості з позиції різних підходів. Щодо особистісного підходу іншомовна комунікативна компетентність є актуалізацією іншомовних компетенцій як базових умінь й навичок і передбачає готовність до спілкування у різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях, емоційно-вольової регуляції процесу. З позиції системно-структурного підходу іншомовна комунікативна компетентність є системою, до якої належать такі складові: комунікативні та пізнавальні здібності, пізнавальна активність, мотивація, креативність та готовність до іншомовного спілкування. Щодо акмеологічного підходу іншомовна комунікативна компетентність є багаторівневою інтегральною особистісною властивістю, що дає змогу людині ставити та ефективно вирішувати задачі і проблеми різного рівня складності в галузі іншомовної взаємодії. Майбутній фахівець, що досяг високого рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності здатен продуктивно діяти на засадах іншомовних компетенцій у різних професійних ситуаціях [5]. Е.Бібікова визначає професійну компетентність як більш загальне поняття, системне явище, що охоплює знання, уміння, навички, професійно значущі властивості, що забезпечують ефективне виконання ним власних професійних обов'язків. Професійна компетентність охоплює функціональний, мотиваційний, рефлексивний та комунікативний компоненти [2]. Тому В.Тенішева пропонує застосування іноземної мови у контексті професійної діяльності, що зумовлене інтеграцією професійної та іншомовної діяльності [16].

І.В.Секрет розглядає наступні засади концепції компетентнісного підходу до іншомовної підготовки:

1) дисципліна "Іноземна мова", як будь-яка інша дисципліна гуманітарного блоку повинна мати на меті розвиток складових професійної компетентності майбутнього фахівця;

2) метою навчально-пізнавальної діяльності студентів повинні стати, з одного боку, розвиток професійної компетентності у єдності усіх її складових, а з іншого – проєкція здобутого утворення у площину іншомовного середовища;

3) якщо іншомовна комунікативна компетентність фахівця реалізується у спілкуванні з носієм іншомовної культури, то іншомовна професійна компетентність реалізується під час створення професійно значущого продукту засобами іноземної мови або в іншомовному середовищі;

4) оскільки одним із засобів формування професійної та комунікативної компетентності як її складової є спілкування, то контекстне викладання дисципліни "Іноземна мова" на засадах діяльнісного підходу, розвитку мотивації, моделювання ситуацій, застосування професійно зорієнтованого змісту та створення професійно зумовленого інформаційного продукту може стати одним із засобів формування іншомовної професійної компетентності майбутнього фахівця [14].

Е.Бібікова розглядає комунікативну компетентність як сформованість комунікативних умінь у чотирьох основних видах мовленнєвої діяльності (мовлення, аудіювання,

читання, письмо), наявність мовних знань (фонетичних, граматичних, лексичних) та навичок оперування ними [2]. Досягнути ефективності іншомовної підготовки фахівців природничого профілю можна, забезпечивши під час навчання домінування «дискурсу, метамови фаху, вивчення структурної лексики, загальної лексики, субгалузевої лексики та галузевої лексики».

Основними принципами структурування змісту іншомовної професійної підготовки спеціалістів природничих спеціальностей є рівневість, індивідуалізація та диференціація навчання; варіативність змістового наповнення відповідно до рівня сформованості у студентів іншомовної професійної компетентності; системність та систематичність, модульність, гнучкість навчальних і робочих програм; визначення оптимального обсягу навчального плану кожного рівня; раціональний розподіл часу в межах навчального плану за видами діяльності між практичними, теоретичними та самостійними формами навчання; міжпредметність зв'язків із дисциплінами гуманітарного, фундаментального та фахово орієнтованого циклів, особистісно-діяльнісна орієнтація, комунікативна спрямованість, полікультурність, відносна відкритість (гнучкість і достатня відкритість змісту для змін та адаптації до конкретних умов [6]. Специфіка іншомовної підготовки студентів повинна відповідати вимогам Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти і передбачати дотримання наступних дидактичних та методичних принципів навчання іноземних мов: інтерактивності, інтеграції, мовленнєво-мисленнєвої активності, контекстуалізації, домінування безперекладної семантизації, інтернаціоналізму та плюрилінгвізму, варіативності та раннього професійного спрямування в навчанні іноземної мови [6].

У контексті Болонського процесу головними вимогами до організації процесу навчання іноземної мови, зокрема фахівців природничого циклу є необхідність переходу від традиційної граматико-перекладної методики на комунікативні методи, адаптація навчального матеріалу підручників до майбутнього фаху студентів, запровадження різних форм контролю успішності, які сприяють розвитку пізнавальної мотивації студентів, реалізації особистісно-компетентнісного підходу до іншомовної підготовки [13].

Високу ефективність навчального процесу, спрямованого на формування комунікативної компетентності, забезпечує застосування таких методів, форм і прийомів навчальної роботи, як: комунікативна методика, що допомагає сформувати уміння логічного, усного викладу тематичної інформації у формі діалогу чи групової дискусії. Ефективною в оволодінні іншомовною компетенцією є ділова (рольова) гра; аудіовізуальний метод навчання, що базується на використанні відео- та аудіоматеріалів з опорою на тексти, спрямованих на поліпшення пам'яті, концентрації уваги, необхідних для розвитку умінь усного перекладу. Оскільки метою професійної мовленнєвої діяльності є задоволення потреби в професійній інформації, то саме вона стає чинником, що регулює, спрямовує і стимулює весь процес навчання [6]. Ефективність формування іншомовної професійної компетентності у студентів-природників зростає в процесі організації навчання засобами таких нетрадиційних форм і методів, як: проблемне заняття, «заняття удвох», ознайомлення-візуалізація, пояснення-прес-конференція, бесіди та дискусії на фахову тематику, розгляд конкретних ситуацій, міждисциплінарний семінар, проблемний семінар, тематичний семінар, «круглий стіл», метод симуляцій, дидактичні ділові, рольові, ситуаційні ігри [11, с.271-292]. Серед дидактичних прийомів практичної реалізації міжпредметних зв'язків іноземної мови професійного спрямування з фундаментальними і професійно орієнтованими дисциплінами у процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців природничого профілю є вивчення особливостей академічного і наукового стилів мовлення іноземною мовою на прикладі автентичної літератури за

фахом, що передбачає залучення таких методів навчання, як читання, анотування основного змісту тексту, його переклад, укладення двомовних термінологічних словників чи тлумачних словників іноземною мовою; написання індивідуальних та групових проєктів-досліджень іноземною мовою на фахову тематику; підготовка студентами презентацій, пов'язаних з професійною діяльністю, доповідей іноземною мовою для участі у студентських наукових конференціях [10].

На думку М.В.Любієвої, І.В.Григор'єва, В.К.Марігодова, Г.О.Тихонова, О.Ю.Колесникової, О.І.Агафонові [7; 8; 13], важливим напрямом іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей є самостійна робота. Викладачу доцільно діагностувати вихідний рівень розвитку навичок самостійної роботи; розробляти вимоги до змісту завдань із врахуванням вихідного рівня знань; контролювати процес та результати самостійної роботи; здійснювати методичні вказівки з самостійної роботи під час аудиторних занять; складати методичні посібники для студентів; навчати студентів техніці розумової праці, раціональним прийомом організації навчальної діяльності.

Для подальшого вдосконалення та розвитку системи іншомовної підготовки у вищій школі необхідна її планомірна модернізація, що передбачає перегляд та оновлення змістових, методичних основ іншомовної освіти; розробка нових концепцій іншомовної підготовки для студентів природничого профілю; побудова системи оцінки рівнів початкового, проміжного та цільового володіння іноземною мовою відповідно до міжнародних стандартів; запровадження професійних стандартів [17].

Викладений вище матеріал дозволяє зробити наступні висновки. Пріоритетними завданнями вищої освіти в сфері іншомовної підготовки є забезпечення фундаментальної наукової, професійної і практичної підготовки, врахування актуального рівня іншомовної підготовки та відповідного професійного профілю, покликання, інтересів, здібностей, а також психологічних особливостей студентів. Модернізація системи іншомовної підготовки спеціалістів природничого профілю покликана забезпечити систематичність, планомірність та безперервність процесу оволодіння іноземними мовами, його високу якість та продуктивність.

Література та джерела

1. Андриенко А.С. Развитие иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности студентов технического вуза: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Андриенко А.С. – Ростов-на-Дону, 2007. – 26 с.
2. Библикова Э.В. Формирование основ иноязычной коммуникативной компетентности у будущих экологов: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Э.В.Библикова. – Майкоп, 2006. – 29 с.
3. Вікторова Л.В. Моделивання процесів іншомовної підготовки студентів з позиції управління якістю / Л.В.Вікторова [Електронний ресурс]. – <<http://www.lgiki.com.ua/l-v-viktorova-m-kiyiv-modelyuvannya-procesiv-inshomovnoyi-pidgotovki-studentiv-z-pozyciyi>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
4. Гаманюк В.А. Теорія та практика іншомовної освіти у Німеччині в контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів. – автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В.А.Гаманюк [Електронний ресурс]. – <http://www.kafped.snu.edu.ua/document/aref/PDF/aref_GVA.pdf>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Копылова Н.В. Психолого-акмеологические закономерности и механизмы становления иноязычной коммуникативной компетентности будущих специалистов в неязыковых вузах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 19.00.13 "Психология развития, акмеология" / Н.В.Копылова [Електронний ресурс]. – <<http://www.disscat.com/content/psikhologo-akmeologicheskie-zakonomenosti-i-mekhanizmy-stanovleniya-inoazychnoi-kommunikat#ixzz35HYmvhPj>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
6. Костенко Н.І. Специфіка іншомовної підготовки студентів ВНЗ економічного профілю / Н.І.Костенко [Електронний ресурс]. – <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Znpkhist_2012_6_18>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
7. Любиева М.В. О роли преподавателя в организации самостоятельной работы студентов в рамках Болонского процесса / М.В.Любиева, И.В.Григорьев // Актуальні питання іншомовної підготовки майбутніх фахівців в умовах кредитно-модульної системи навчання: Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (10-11 квітня 2008 р.). – Х.: Вид-во НФаУ, 2008. – 112 с.
8. Марігодов В.К. Модульно-інтегрований метод контролю самостійної роботи студентів / В.К.Марігодов, Г.О.Тихонов // Науково-методичний збірник «Проблеми освіти». – 2005. – Вип. 41. – С.94-102
9. Мартинова Р.Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Р.Ю.Мартинова – К., 2007. – 454 с.
10. Микитенко Н.О. Структура іншомовної професійної підготовки фахівця природничого профілю у вищих навчальних закладах України / Н.О.Микитенко [Електронний ресурс]. – <<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:8ajz45eb9DAJ:dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/244/1/Mukutenko.pdf+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-a>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
11. Микитенко Н.О. Теорія та технології формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей: автореф. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Н.О.Микитенко – Тернопіль, 2011. – 43 с.
12. Оганесян Н.Т. Педагогическая психология. Система разноуровневых контрольных заданий: учеб. пособие / Н.Т.Оганесян. – М.: КНОРУС, 2006. – 328 с.
13. Пузік А.А. Самостійна робота студентів у процесі оволодіння іноземною мовою в умовах кредитно-модульної системи навчання / А.А.Пузік, О.Ю.Колесникова, О.І.Агафонові // Актуальні питання іншомовної підготовки майбутніх фахівців в умовах кредитно-модульної системи навчання: Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (10-11 квітня 2008 р.). – Х.: Вид-во НФаУ, 2008. – 112 с.
14. Секрет І.В. Іншомовна професійна компетентність: проблема визначення / І.В.Секрет [Електронний ресурс]. – <<http://vuzlib.com/content/view/322/84/>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
15. Солодовникова Ю.Ю. Формирование иноязычной коммуникативной компетентности как условие совершенствования профессиональной подготовки специалиста социальной работы: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Ю.Ю.Солодовникова. – Курск, 2009. – 28 с.
16. Тенищева В.Ф. Интегративно-контекстная модель формирования профессиональной компетенции: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.01 "Общая педагогика, история педагогики и образования" / В.Ф.Тенищева – М., 2008. – 44 с.
17. Тинкалюк О. Сутність і структура іншомовної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів / О.Тинкалюк // Вісник Львів. Ун-ту. Серія педагогічна, 2008, Вип 24. – С.53-63

Стаття посвячена аналізу актуального стану системи іноязычної підготовки спеціалістів естественного цикла в сучасних вищих навчальних закладах України. Розглядаються цілі, зміст, організаційні особливості іноязычної підготовки, її методологічні основи та перспективи планомерної модернізації процесу іноязычної підготовки спеціалістів естественних спеціальностей.

Предусматривается комплексная реализация практической, развивающей, общеобразовательной и воспитательной цели.

Ключевые слова: специалист естественного цикла, иноязычная подготовка, иноязычная профессиональная компетентность, иноязычная компетентность.

The author of the article has analyzed the actual state of the foreign languages training system for specialists in natural sciences at the higher educational establishments of Ukraine. The aim, content and organizational features of the foreign languages training as well as its methodological and methodical bases and prospects of systematic modernisation of training process of specialists of natural specialties in foreign language competence have been examined. Complex realization of practical, edutainment, general and educational goals has been researched. The tasks to the students of different courses (including students of Bachelors and Masters degrees) have been given. The idea of the conception of the foreign languages training system for specialists in natural sciences has been analyzed by the use of the works of the Ukrainian and foreign scientists. The important direction of the foreign languages training system for specialists in natural sciences is an independent work which students have to carry out at home and present in the auditorium. The tasks to the instructor/teacher have been determined to help the students to master foreign language competence.

Key words: specialist of natural cycle, foreign training, foreign professional competence, foreign communicative competence.

УДК 378.014(477)+378.001.86(430)

РОЗВИТОК СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ НІМЕЧЧИНИ

Чорна Ольга Володимирівна
м. Кривий Ріг

У статті викладено узагальнені результати тематичного аналізу вивченості проблеми моніторингу якості вищої освіти України на рівні дисертаційних досліджень вітчизняних науковців. В поле зору потрапили роботи з галузей педагогічних, технічних, економічних наук, державного управління. Приділено увагу з'ясуванню загального рівня теоретичного обґрунтування питання та визначенню можливості (доречності) використання в практиці реформування вітчизняної вищої школи досвіду інших країн (у першу чергу, Німеччини).

Ключові слова: моніторинг якості освіти, система освіти, управління якістю освіти, система контролю, професійна підготовка, дисертаційне дослідження.

Постановка проблеми. Цивілізаційний вибір України, зорієнтованість нації на відстоювання свого права стати в майбутньому членом Європейського союзу вимагають від українського суспільства реалізації євроінтеграційних намірів і в царині освіти та науки. Приєднання нашої держави до Болонської декларації зобов'язує до якнайшвидшого визначення такої стратегії розвитку системи моніторингу якості вищої освіти, яка дозволила б піднятися до рівня світових стандартів. Відставання законодавчого забезпечення відповідних процесів, низька ефективність використання передового зарубіжного досвіду вимагають оцінки розробленості питання в науково-педагогічній теорії. В цьому контексті актуалізується потреба системного аналізу напрацювань науковців, які вивчали проблему на рівні дисертаційних досліджень.

Аналіз останніх досліджень. Останнім часом вивчення моніторингу якості освіти, управління якістю освіти, моніторингових технологій в галузі освіти займалося чимало вітчизняних і зарубіжних учених. Серед них І. В. Ващенко, Д. Вестерхайден (D. Westerheijden), Б. Кран (B. Krahn), Г. М. Красильникова, Х. Ріц (Ch. Rietz), Ю. А. Романенко, Г. Рудінгер (G. Rudinger), В. П. Сергієнко та ін.

Протягом останнього десятиліття дослідженню окремих аспектів проблеми присвячено чимало дисертацій. Багато авторів розробляють питання в сегменті загальної середньої освіти. Кількість робіт, присвячених вищій школі, також зростає, але з компаративної педагогіки їх небагато.

Особливостей моніторингу якості вищої освіти Німеччини досі не досліджував ніхто.

Метою статті є системний аналіз дисертаційної дослідженості проблеми моніторингу якості вищої освіти України та визначення доцільності застосування в умовах вітчизняних освітянських реалій зарубіжного (зокрема німецького) досвіду.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх років у нашій державі істотно зріс інтерес до проблеми моніторингу якості освіти серед науковців, які вдалися до її вивчення на рівні дисертаційних досліджень. В електронній базі Центральної наукової бібліотеки України ім. В.І.Вернадського наприкінці минулого – початку нинішнього століття зареєстровано поодинокі дисертації, в змісті яких автори побічно торкаються питань моніторингу якості освіти, навчання, підготовки фахівців. У хронологічних межах останнього десятиліття на тому ж ресурсі зафіксовано більше двох десятків робіт, у яких різні аспекти моніторингу стали предметом дослідження.

Логіка реалізації принципів наступності й системності безперервної освіти така, що потенціал загальної середньої освіти закладає підвалини вищої і значною мірою програмує її якість. Останнє не дозволяє нам у контексті загального тематичного огляду досліджень зовсім обійти увагою ті, що стосуються середньої школи. Вони складають третину від загальної кількості проаналізованих робіт.

Наявні роботи з різних галузей знань. У дисертації О. О. Білика (технічні науки) розроблено сучасну інформаційну технологію моніторингу якості загальноосвітніх навчальних закладів та запропоновано автоматизовану систему її реалізації. Дослідником удосконалено метод візуалізації даних, розроблено моделі автоматизованої системи моніторингу якості освіти у ЗНЗ та її підсистем [5].

Більшість науковців розглядають проблему в контексті загальної педагогіки та історії педагогіки, дидактики, теорії і методики навчання за галузями знань.

Управлінню моніторингом розвитку навчальної діяльності учнів 6-7 річного віку присвячено дисертацію З.В.Рябової [23]. І.Є.Макаренко досліджує дидактичні умови моніторингу якості навчання в старшій школі [18]. Розробляючи теоретико-методичні засади моніторингу результа-